

Archiwum Liberalne

Autor tekstu: **Ilona Vijn-Boska**

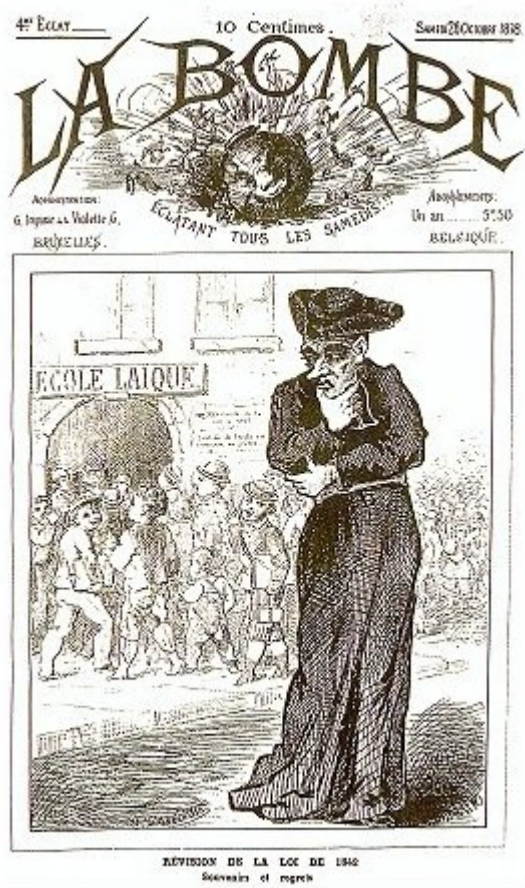
Gandawa (po flamandzku Gent) jest miastem leżącym w północno-zachodniej części Belgii, w regionie Flandrii. Gandawa jest bardzo specyficznym miastem. W XIX wieku była ona metropolią przemysłową Flandrii. Tutaj w roku 1857 zostały założone pierwsze związki zawodowe robotników przemysłu tekstylnego a następnie przemysłu metalowego. W 1877 na wzór niemieckiego socjalno-demokratycznego modelu została utworzona jedna z pierwszych socjalistycznych partii w Europie (Flamandzka Socjalistyczna Partia Robotników). Aż do 1914 roku Gandawa była najsilniejszą placówką socjalizmu we flamandzkiej części Belgii. Liberalizm w tym mieście od początku ukierunkowany był w kierunku społecznym. W 1851 roku powołano do życia dzięki liberałom [fundację Willem](#) mającą na celu uwolnienie Flandrii spod francuskich wpływów kulturowych i językowych. Realizowano to poprzez wydawanie książek w języku holenderskim, zachęcanie do śpiewania flamandzkich pieśni ludowych, organizowanie bibliotek i przedstawień dla obywateli. W 1857 roku założono w Gandawie [stowarzyszenie Van Cromburgghe](#) (VCG). Celem jego było popieranie słabiej usytuowanych uczniów w dalszej nauce poprzez darmowe udostępnianie podręczników szkolnych a od 1870 roku przyznawanie stypendiów. Dzięki temu chciano włączyć niższe klasy obywatelskie do walki o emancypację. Chociaż do stowarzyszenia należeli ludzie o różnych przekonaniach, to wiodącą rolę odgrywał tu flamandzki, demokratyczny ruch liberalny. W późniejszych latach VCG przyczynił się do uzyskania prawa powszechnego głosowania dla obywateli, jak i obowiązku powszechnego nauczania. W Gandawie mieści się [centrala liberalnych stowarzyszeń](#).

Dlatego też nie powinno nikogo dziwić, że w tym mieście znajduje się [Archiwum Liberalne](#). Zostało ono założone w 1982 roku, aby wspomnienia o ludziach, faktach, zdarzeniach i relacjach związanych z liberalizmem nie poszły w zapomnienie. Tak jak to napisał kiedyś Jan Blokker, dziennikarz holenderskiej gazety *Volkskrant*: „Historia jest nie tym co się zdarzyło, historia jest tym co pamiętają ludzie”. Liberalne archiwum szuka i zbiera na terenie Belgii wszystkich materiałów dotyczących historii liberalizmu w tym kraju, a następnie udostępnia naukowcom i każdemu zainteresowanemu. W archiwum można znaleźć materiały o organizacjach społecznych, stowarzyszeniach kulturalnych, grupach sportowych, pierwszych publicznych szkołach, organizacjach dążących do laicyzacji państwa a przede wszystkim szkolnictwa.

Oświata cieszyła się zawsze dużym zainteresowaniem ze strony liberałów. W połowie XIX wieku pojawiła się nowa generacja liberałów, którzy przyjęli bardziej rygorystyczną postawę wobec Kościoła i religii niż ich poprzednicy. Na Wolnym Uniwersytecie Brukselskim, jak i w samej Liberalnej Partii domagano się prawa do wolnych badań, gdzie każdy naukowy, społeczny, ludzki czy ekonomiczny problem badany byłby w sposób wolny i bez narzuconych odgórnie warunków przez władzę, dogmaty czy inne uprzedzenia. Taka postawa była nie do pogodzenia z religią a przede wszystkim z katolickim dogmatyzmem, dlatego celem działania wielu liberałów stało się doprowadzenie do całkowitej laicyzacji społeczeństwa, a przede wszystkim oświaty.

Pierwszy liberalny rząd Rogiera (1847-1852) postanowił założyć dziesięć Królewskich Wyższych Szkół i pięćdziesiąt Państwowych Szkół Średnich. Wykonanie tego było bojkotowane przez wyższych urzędników kościelnych. Walka o szkolnictwo między liberałami a klerykami przyjęła najwyższy punkt podczas rządów Frère-Orban (1878-1884). Ten liberalny rząd konsekwentnie do swojego programu laicyzacji szkolnictwa, postanowił stworzyć podstawowe szkoły świeckie, całkowicie niezależne od wpływów klerykałnych. Nie wziął jednak pod uwagę silnego przeciwdziałania ze strony katolików. Obok budowanych świeckich szkół, katolicy budowali swoje szkoły podstawowe. Wszędzie toczyła się walka zarówno o uczniów jak i nauczycieli. W tej zaciętej walce każdy środek był dopuszczalny. W końcu liberałowie ją przegrali. Podczas gdy, większość świeckich szkół miała niewielu uczniów, szkoły katolickie tworzyły szeroką sieć w całym kraju. Ta walka o szkolnictwo doprowadziła też do jedności w katolickim stronnictwie a w następstwie do wygrania przez nich wyborów w 1884 roku.

Książę przyglądający się zawistnie jak młodzież idzie do świeckiej szkoły. Rysunek z czasów wojny między katolikami i liberałami o szkolnictwo świeckie.

Socliberalny rząd Van Acker-Liebaerta (1954-1958) wprowadził nowe prawo, dzięki któremu szkoły świeckie zostały uprzywilejowane. To doprowadziło do nowej, czteroletniej wojny z katolikami o szkolnictwo. W 1958 roku podpisano między przedstawicielami trzech partii narodowych (Katolickiej Partii Narodowej, Belgijskiej Socjalistycznej Partii i Partii Liberalnej) porozumienie, tzw. Pakt Szkolny. Miał on przede wszystkim zabezpieczać kontynuację nauki opartej na podstawowych zasadach takich jak konstytucyjna wolność oświaty i jej niezależność od koalicji rządzących. Wolność wyboru szkoły miała być gwarantowana dostateczną liczbą szkół świeckich i katolickich w całym kraju, jak i bezpłatnym szkolnictwem średnim w obu rodzajach szkół.

Wszystkie dokumenty na temat walki o szkolnictwo między liberałami a katolikami można znaleźć w Archiwum Liberalnym.

Zainteresowaniem wielu osób z zagranicy cieszy się archiwum o Mont Pelerin Society, jako że są to jedyne dokumenty na ten temat dostępne w Zachodniej Europie. To stowarzyszenie zostało założone w 1947 w szwajcarskim kurorcie o tej samej nazwie i skupiało elitarnie grono 36 ekonomistów o przekonaniach liberalnych. Jego założycielem był prof. Friedrich August von Hayek (1899-1992), wpływowy ekonomista, konstytucjonalista, filozof i psycholog, laureat Nagrody Nobla, autor setek esejów i kilkunastu książek. Celem działalności jest pogłębianie znajomości zasad ekonomii wolnego rynku. Inwentarz dokumentów o Mont Pelerin Society podany jest na stronie internetowej Liberalnego Archiwum oprócz holenderskiego, również [po angielsku](#).

Liberalne Archiwum posiada około sześć kilometrów napisanych i wydrukowanych dokumentów, 5000 afiszów, 250 flag i 100.000 zdjęć. Drugim ważnym działem jest biblioteka, która jest jedną z najbogatszych w dziedzinie liberalizmu. Obecnie liczy ona powyżej trzydziestu tysięcy książek. Kolekcja składa się z historycznych i aktualnych tematów. Nie ogranicza się do Belgii, ale także zawiera prace zagranicznych autorów o liberalizmie w innych

Mimo że wpływ liberałów na krajową politykę w latach 1884-1914 był niewielki, to jednak potrafili oni utrzymać swoją pozycję w wielu większych i mniejszych aglomeracjach miejskich. Dzięki temu świeckie szkolnictwo zostało tam utrzymane i rozszerzanie się klerykałizmu powstrzymane. W wielu miastach powstawały też nowe świeckie szkoły jako przeciwwaga w stosunku do szkół w małych miasteczkach i na wsi całkowicie podporządkowanych szkolnictwu katolickiemu.

europjskich krajach, jak i w Stanach Zjednoczonych.

Liberalne Archiwum usytuowane jest w dawnej szkole świeckiej na placu Kramera. Dyrektorem archiwum jest [Luc Pareyn](#). Jest on również autorem wielu publikacji o liberalizmie w Belgii. Przed objęciem stanowiska dyrektora archiwum, był pracownikiem a następnie dyrektorem Fundacji Willem (1976-1986).

[Ilona Vijn-Boska](#)

Korespondentka z Holandii
współpracująca z Racjonalistą

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 28-10-2006 Ostatnia zmiana: 28-10-2006)

[Oryginał.](#) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5081>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl